

Άτομα με Νοητική Αναπηρία: αποκλεισμός και αντιμετώπιση από την ευρύτερη κοινότητα

Ελένη Δημητρίου

Άτομα με Νοητική Αναπηρία: ποιοι είναι

- ▶ Αναπηρία: οποιαδήποτε μορφή ανεπάρκειας ή μειονεξίας η οποία προκαλεί μόνιμο ή απροσδιόριστης διάρκειας σωματικό, διανοητικό ή ψυχικό περιορισμό και μειώνει ουσιωδώς ή αποκλείει τη δυνατότητα εκτέλεσης μιας ή περισσοτέρων δραστηριοτήτων που θεωρούνται φυσιολογικές και ουσιώδεις για την ποιότητα ζωής κάθε ατόμου (περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμος 127(Ι)/2000-2007)
- ▶ Ξεχωριστή θεσμοθέτηση για τα ΑμεΝΑ: πρόσωπο μόνιμα ανίκανο να εξασφαλίσει μόνο του όλες ή μερικές από τις απαραίτητες ανάγκες για ομαλή ατομική ή κοινωνική διαβίωση λόγω ελλιπούς ανάπτυξης ή ανεπάρκειας, εκ γενετής ή μη, των νοητικών του δυνατοτήτων (περί Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων Νόμος 117/89)

Άτομα με Νοητική Αναπηρία: ποιοι είναι

- ▶ Από την ιατρική στην κοινωνική προσέγγιση: απαραίτητη η αναβάθμιση της νομοθεσίας
- ▶ Σύμβαση ΟΗΕ (άρθρο 1): «... άτομα τα οποία έχουν μακροχρόνιες σωματικές, πνευματικές, διανοητικές ή αισθητηριακές διαταραχές οι οποίες, κατά την αλληλεπίδρασή τους με διάφορα εμπόδια, δυνατόν να εμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ίση βάση με άλλους»

Άτομα με Νοητική Αναπηρία: πόσοι είναι

- ▶ Μητρώο Επιτροπής: στοιχεία για Άτομα με Νοητική Αναπηρία (καταγραφή αναγκών, προώθηση δικαιωμάτων, παρεμβάσεις)
  - ▶ Σύμφωνα με το μητρώο της Επιτροπής 2532 άτομα
    - ▶ 61% παρουσιάζουν και σωματική αναπηρία
    - ▶ Σχολική ηλικία: 94% φοιτά σε σχολείο
    - ▶ Παραγωγική ηλικία: 16% εργάζονται (10% με στήριξη καθοδηγητή εργασίας, 6% χωρίς στήριξη)
    - ▶ 85% μένουν με την οικογένειά τους, 10% σε ίδρυμα, 3% σε σπίτι στην κοινότητα, 2% μόνος/η
    - ▶ 2% είναι έγγαμοι και 98% άγαμοι
-

Καθημερινή ζωή: Διαμονή και συνθήκες διαβίωσης

- ▶ Επιλογή (;) χώρου διαμονής
  - ▶ Απόφαση της οικογένειας ή των ιδρυμάτων/χώρων διαμονής
  - ▶ Καμία εμπλοκή του Ατόμου με Νοητική Αναπηρία
  - ▶ Άτυπα κριτήρια επιλογής
- ▶ Αποϊδρυματοποίηση: σε εκκρεμότητα
- ▶ Καμία στήριξη, διασφάλιση του δικαιώματος, προστασία των ΑμεΝΑ για επιλογή χώρου διαμονής
- ▶ Σύμβαση ΟΗΕ (άρθρο 19) περί ανεξάρτητης διαβίωσης και ενσωμάτωσης: «...την ευκαιρία να επιλέγουν τον τόπο διαμονής τους και το που και με ποιον ζουν σε ίση βάση με άλλους και δεν υποχρεώνονται να ζουν σε συγκεκριμένες διευθετήσεις διαβίωσης».

Καθημερινή ζωή: εργασία και απασχόληση

- ▶ Εργασία Ατόμων με Νοητική Αναπηρία
  - ▶ Εργοδότηση με στήριξη
  - ▶ Κίνητρα σε ιδιώτες για εργοδότηση ΑμεΑ
  - ▶ Νόμος της ποσόστωσης, δημόσιος τομέας (αποκλείονται τα Άτομα με Νοητική Αναπηρία)
- ▶ Έρευνα εργοδότησης με στήριξη (Επιτροπή, 2005)
  - ▶ Ανειδίκευτοι εργάτες και εργάτες καθαριότητας (83%)
  - ▶ Εργοδότηση για φιλανθρωπικούς σκοπούς (70%)
  - ▶ Κατάρτιση: σχολείο (83%), τεχνική εκπαίδευση (39%)
- ▶ Εργασία και βιοτικό επίπεδο: χαμηλότεροι μισθοί, διαχείριση χρημάτων από γονείς
- ▶ Σύμβαση ΟΗΕ (άρθρο 27): δικαίωμα των ΑμεΑ να εργάζονται σε ίση βάση με άλλους

Καθημερινή ζωή:

Σεξουαλικότητα και αναπαραγωγική υγεία

- ▶ Γάμος, οικογένεια, ιδιότητα γονέα και σεξουαλικές ή μη σχέσεις: άγνωστο αν διασφαλίζονται για ΑμεΝΑ
  - ▶ Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα ΑμεΑ
    - ▶ διασφάλιση του δικαιώματος στο γάμο και στην οικογένεια, το δικαίωμα πρόσβασης σε εκπαίδευση για αναπαραγωγή και οικογενειακό προγραμματισμό (άρθρο 23)
    - ▶ διασφάλιση της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας που είναι ευαίσθητες στο φύλο, σε ποιοτική φροντίδα υγείας και προγραμμάτων, περιλαμβανομένων των τομέων σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας (άρθρο 25)
  - ▶ Στην πραγματικότητα
    - ▶ Αμφίβολη η ανεξάρτητη και ελεύθερη απόφαση για γάμο, οικογένεια, παιδί
    - ▶ Προβληματική εκπαίδευση σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας
-

Καθημερινή ζωή:

Σεξουαλικότητα και αναπαραγωγική υγεία

- ▶ Μύθοι για τη σεξουαλικότητα των ΑμεΝΑ
  - ▶ Δεν έχουν σεξουαλικότητα, α-σεξουαλικά άτομα
  - ▶ Υπερ-σεξουαλικά άτομα
- ▶ Σύμφωνα με έρευνες, τα ΑμεΝΑ
  - ▶ Μειωμένες δυνατότητες μάθησης, περιορισμένη εκπαίδευση
  - ▶ Περιορισμένες κοινωνικές δεξιότητες
  - ▶ Δυσκολία συνειδητοποίησης/αξιολόγησης της σεξουαλικότητας
  - ▶ Ελάχιστες ευκαιρίες πειραματισμού
  - ▶ Λιγότερες θετικές σεξουαλικές εμπειρίες
- ▶ Πιο ευάλωτα στη σεξουαλική παρενόχληση/κακοποίηση

Δικαιώματα και δικαιοπρακτική ΑμεΝΑ

- ▶ Αποφασίζουν οι γονείς
  - ▶ Σημαντικές αποφάσεις ζωής
  - ▶ Εκπροσώπηση ΑμεΝΑ, ανύπαρκτη αυτοσυνηγορία
  - ▶ Καταβολή επιδόματος και διατάγματα
- ▶ Σύμβαση ΟΗΕ και δικαιοπρακτική ικανότητα ΑμεΝΑ
  - ▶ Ισότητα και μη-διάκριση ενώπιον του Νόμου (άρθρο 5)
  - ▶ Αναγνώριση της ικανότητας προς δικαιοπραξία και λήψη μέτρων για πρόσβαση στην αναγκαία υποστήριξη κατά την άσκηση της ικανότητας τους προς δικαιοπραξία (άρθρο 12)
  - ▶ Υποστηριζόμενη λήψη αποφάσεων με σεβασμό στην αυτονομία, τη βούληση και τις προτιμήσεις του ΑμεΝΑ

Στερεοτυπικές αντιλήψεις & αναπαραστάσεις Ατόμων με Νοητική Αναπηρία

- ▶ Στερεοτυπική αντίληψη για ΑμεΝΑ: προβληματικά, αδύναμα, φιλανθρωπία ως φυσικό επακόλουθο
  - ▶ Ραδιομαραθώνιος: η αναπηρία ως προϊόν
  - ▶ Τρόπος παρουσίασης/εικόνα: τα ΑμεΝΑ ως καρικατούρες
  - ▶ Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: υποτιμητικός χαρακτηρισμός
- ▶ Έρευνα για την κατανόηση της ΝΑ από μαθητές Δημοτικού (Επιτροπή, 2007)
  - ▶ 26% κάνουν τακτικά παρέα με παιδιά με ΝΑ
  - ▶ 79% δε γνωρίζουν τη διαφορά μεταξύ σωματικής βλάβης και αναπηρίας (λόγω ασαφών μηνυμάτων από ΜΜΕ)
- ▶ Σύμβαση ΟΗΕ: λήψη μέτρων για ευαισθητοποίηση και καταπολέμηση των στερεοτύπων, προκαταλήψεων και επιβλαβών πρακτικών (άρθρο 8)

Παραδείγματα ρατσιστικής συμπεριφοράς/λόγου

- ▶ «Έλα μωρέ το ανάπηρο, δεν του φτάνει το πρόβλημά του θέλει και έρωτες», «το μωρό», κτλ.
- ▶ Περί Ποινικού Κώδικα Νόμο «... γυναίκα ηλίθια ή με μειωμένο νοητικό»
- ▶ Αναπαραγωγή διαστρεβλωμένης εικόνας: εκμετάλλευση ή κατάχρηση επιδομάτων
- ▶ Διαμαρτυρία κατοίκων για ίδρυση κέντρων ημέρας/σπιτιών στην κοινότητα ΑμεΝΑ με τη δικαιολογία της υποβάθμισης της περιοχής
- ▶ Σχολιασμός λειτουργών και επαγγελματιών για τις προσωπικές επιλογές ΑμεΝΑ
- ▶ Κακομεταχείριση ΑμεΝΑ από μέλη προσωπικού κέντρων ημέρας/ιδρυμάτων/σχολείων

Ρατσιστική συμπεριφορά/ρητορική λόγω αναπηρίας στην ΕΕ

▶ Αγγλία (CPS, Disability Hate Crime)

- ▶ Αύξηση εγκλημάτων μίσους κατά ΑμεΑ, αποκορύφωμα η οικονομική κρίση το 2008
- ▶ 90% των ΑμεΑ έχουν γίνει θύματα παρενόχλησης
- ▶ 47% των ΑμεΑ έχουν βιώσει εκφοβισμό ή επίθεση λόγω της αναπηρίας τους
- ▶ Νομοθετικό πλαίσιο: αναγνώριση των ΑμεΑ ως ευάλωτη κοινωνική κατηγορία

▶ Ελλάδα

- ▶ Ψήφιση αντιρατσιστικού νόμου όπου προβλέπεται τιμωρία για εγκλήματα/ρητορική μίσους, ξεχωριστή αναφορά στην αναπηρία
- ▶ Δημιουργία ειδικών τμημάτων Αστυνομίας για ρατσιστική βία και ειδικού εισαγγελέα για εγκλήματα μίσους

-
- ▶ ▶ Δίκτυο καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής βίας

ΑμεΝΑ: Θύματα αποκλεισμού και διακρίσεων

- ▶ ΑμεΝΑ: Θύματα διακρίσεων
  - ▶ Αόρατα θύματα, ρητορική απαξίωσης και μη-αναγνώρισης
  - ▶ Ενίσχυση στερεοτύπων, κατάλληλες συνθήκες για ρατσιστικές συμπεριφορές και ρητορική μίσους
  - ▶ Οικονομική κρίση, λιτότητα, έμμεση στοχοποίηση και περιθωριοποίηση ΑμεΑ
- ▶ Ανάγκη καταγραφής/έρευνας
  - ▶ Δεν υπάρχουν στοιχεία στην Κύπρο για ρατσιστικές συμπεριφορές και ρητορική μίσους εναντίον ΑμεΑ
  - ▶ Διερεύνηση της έκτασης του φαινομένου με απώτερο στόχο τη νομοθετική ρύθμιση
- ▶ Συνηγορία και δικαιοπρακτική ικανότητα ΑμεΝΑ

Πηγές – Βιβλιογραφία

Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας (1989). Ο Περί Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων Νόμος 117/1989. Αρ. 2423.

Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας (2000 – 2007). Ο Περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμος 127(I)/2000 – 2007. Αρ. 3420.

Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας (2009). Ο Περί Πρόσληψης Ατόμων με Αναπηρίες στον Ευρύτερο Δημόσιο Τομέα (Ειδικές Διατάξεις) Νόμος 146 (I)/2009. Αρ. 4227.

Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας (2011). Νόμος που κυρώνει τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση 8 (III)/2011. Αρ. 4144.

Επιτροπή Προστασίας Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων (2013). Ετήσια Έκθεση 2012. Λευκωσία.

World Health Organization (2002). Towards a Common Language for Functioning, Disability and Health. The International Classification of Functioning, Disability and Health. Geneva.

Κωνσταντινίδης, Ν, Κωστέρης, Χ. Παγιάτσου, Μ. Πλέιπελ, Σ. Πολυβίου, Σ. Ριαλλά, Μ. Χατζησάββα, Π. (2007). Έρευνα για την κατανόηση της νοητικής υστέρησης από μαθητές/τριες Στ' τάξης δημοτικών σχολείων και της στάσης τους απέναντι στα άτομα με νοητική υστέρηση. Λευκωσία. Επιτροπή Προστασίας Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων.

Κωνσταντινίδης, Ν, Πλέιπελ, Σ. Ριαλλά, Μ. Χατζησάββα, Π. (2004). Εργοδότηση με στήριξη στην Κύπρο. Λευκωσία. Επιτροπή Προστασίας Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων.

Για περισσότερες πληροφορίες

Επιτροπή Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Νοητική Αναπηρία

T: 22871333, F: 22429544

E: cp-mental@cytanet.com.cy

W: www.cpmental.com.cy

